

Aantrekkelijk & efficiënt talenonderwijs

Een vraaggesprek met Judith Richters, projectleider Werkplaats Talen

‘Werkplaats Talen wil laten zien hoe collega’s naar eigen inzichten verbeteringen doorvoeren in het mvt-onderwijs,’ zo lezen we op <www.werkplaatstalen.nl>, ‘om met deze voorbeelden anderen te inspireren en aan te zetten om ook in hun eigen taalomgeving op een vergelijkbare manier aan de slag te gaan.’ We zijn benieuwd naar de stand van zaken. Reden om eens te gaan praten met Judith Richters, projectleider van Werkplaats Talen.

Dirk Tuin

Om hoeveel projecten gaat het eigenlijk?

Het gaat om 21 heel verschillende projecten voor alle talen. Er zitten projecten voor Spaans bij, voor Engels, Duits, Frans en Russisch. Daarnaast projecten die interessant zijn voor alle talen zoals ‘HOT – Handboek Ontwerpen Talen voor de Tweede Fase’, ‘Het Europees Taalportfolio in het Noorden’ en ‘Native speakers in de les’ van de Hogeschool van Utrecht. Dit laatste project spreekt denk ik voor zich. In het HOT-project werken talendocenten uit het voortgezet onderwijs, vakdidactici van het Instituut voor de Lerarenopleiding van de Universiteit van Amsterdam en medewerkers van het nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling (SLO) aan de totstandkoming van een vakdidactisch handboek voor – zoals zij dat noemen – betekenis-

gericht taalonderwijs in de tweede fase voortgezet onderwijs. Het handboek is bedoeld voor gebruik in de opleiding en nascholing van talendocenten. Bij het ‘Europees taalportfolio in het Noorden’ gaat het om een project van de Hanzehogeschool in Groningen waarbij de betrokken instituten ervaring opdoen met de inzet van het taalportfolio in het vmbo, havo en vwo met de talen Engels, Duits en Frans. Daarnaast zijn er projecten waarin de toepassing van nieuwe media centraal staat, zoals ‘Publieksvriendelijke meetlat voor TalenQuests’, ‘Spreek- en luistervaardigheid met Skype’ en ‘Vormgeven aan krachtig onderwijs met ICT’. Ik raad de lezers aan om als ze meer van een bepaald project willen weten naar <www.werkplaatstalen.nl> te gaan en te klikken op ‘21 concrete projecten’. Als je vervolgens op het betreffende project klikt, vind je nadere informatie over het project zelf, de uitvoerder en de stand van zaken.

Bestaat Werkplaats Talen alleen uit projecten?

Nee, er gebeurt veel meer onder de noemer Werkplaats Talen. Een manier van het ministerie om gewenste ontwikkelingen te ondersteunen, is de zogeheten Hoofdlijnenbrief. Dit is een brief die OCW jaarlijks toestuurt aan instellingen als CPS, SLO, Cito en APS. Die gaat niet alleen over talen maar over alle vakken en ontwikkelingen in het onderwijs. Maar er staat wel altijd een paragraaf in over ondersteuning van de moderne vreemde talen. OCW geeft daarin aan waar ze op in willen zetten, de instellingen mogen in dat verband dan ondersteuningactiviteiten voorstellen. In 2004 – het jaar waarin de basis voor Werkplaats Talen werd gelegd – en het jaar daarop was dat in het kader van Werkplaats Talen. De SLOA-instellingen konden projectplannen indienen om bepaalde knelpunten te helpen oplossen. Die waren gebleken bij een analyse van de situatie van het vreemdetalenonderwijs in Nederland. Omdat de kans bestond dat eenzelfde knelpunt door verschillende instellingen zou worden aangepakt, heeft het ministerie aan het NaB-MVT gevraagd of ze wat die projectplannen betreft niet een en ander zou kunnen regisseren. Het NaB-MVT roept nu al voor het derde achtereenvolgende jaar de zogenoemde SLOA-instellingen bij elkaar – dus APS, SLO etc. – om afstemming en samenwerking tussen de instellingen te bevorderen. En – dat speelt natuurlijk voor de overheid ook mee – om zaken sneller, efficiënter en dus met minder kosten te laten verlopen. Zoals bekend wordt OCW, terecht, steeds gevoeliger voor wensen van het veld. Daarom is de Vereniging van Leraren in Levende Talen partner in dit zogeheten SLOA-afstemmingsoverleg, evenals overigens de organisatie van schoolleiders.

Aan wat voor activiteiten moeten we dan denken?

Bijvoorbeeld aan aanpassing van de examenprogramma’s moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader, zoals dat door SLO en Cito gebeurt,

Judith Richters

activiteiten rond het Europees Taalportfolio waar verschillende instellingen bij betrokken zijn, en de ondersteuning van nieuwe schooltalen door ons als CPS. Onlangs heeft het ministerie het ‘Nederlands activiteitenprogramma moderne vreemde talen’ uitgebracht. Door wat we met Werkplaats Talen in gang hebben gezet, wordt gewerkt aan verbetering op bijna alle terreinen die in deze publicatie aan de orde komen. Soms heeft één project een impact die het belang van een bepaald onderwerp, taal of sector overstijgt.

Kun je een voorbeeld geven?

Uit de aangevraagde projecten die nu lopen, blijkt belangstelling voor taakgericht onderwijs. Ik noemde al ‘Taakgericht werken met een bestaande leergang’. Een ander is ‘Taakgericht onderwijs in de onderbouw van het vmbo’. Daarnaast zijn wij nu bezig te proberen wat te krijgen op de vraag wat onderwijs nu tot goed onderwijs maakt, wat een activiteit tot een leerzame activiteit maakt. In een Werkplaats Talen-project wordt hiervoor een instrument verder uitgewerkt – ik noemde het al even – een zogenaamde ‘meetlat’. Oorspronkelijk is die ontwikkeld om TalenQuests te kunnen beoordelen, maar nu willen we nagaan of die breder kan worden ingezet, ook bij andere taaltaken. De meetlat komt een dezer dagen ook online beschikbaar. Als je de opeenvolgende onderdelen systematisch doorlóópt, zet je dat aan tot nadenken over de manier waarop jij je onderwijs geeft. Het gaat dus eigenlijk om de beoordeling van je eigen handelen als docent en van taken op hun leerzaamheid. In wezen dus om het rendement van het talenonderwijs, waar het ons met Werkplaats Talen nu net om gaat. Daarom willen we niet alleen graag bevorderen dat alle collega’s op scholen er kennis mee maken, maar ook de lerarenopleiders. Die hebben immers een belangrijke taak waar het gaat om het toerusten van nieuwe lichtingen talendocenten. Kritisch leren kijken naar jezelf en de leermiddelen die je gebruikt, is daarbij heel belangrijk.

Je zei zo-even ‘door ons als CPS’, maar is Werkplaats Talen een activiteit van het CPS?

Nee, dat wil zeggen, OCW heeft het Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen (NaB-MVT) gevraagd om Werkplaats Talen te initiëren als meerjarig project, zoals dat zo mooi heet. Nederland speelt wat het talenonderwijs betreft zoals bekend een actieve rol in de Europese Commissie. Die wil dat iedere lidstaat een eigen nationaal actieprogramma laat opstellen en daarover in 2007 bericht. Vooruitlopend daarop – we hebben het over 2003 – heeft OCW het NaB-MVT gevraagd uit te zoeken

wat zo'n programma zou moeten behelzen. Waar zou actie op ondernomen moeten worden? Het NaB-MVT heeft toen in kaart gebracht wat de feitelijkheden zijn als het gaat om bijvoorbeeld hoeveel leerlingen één of meer vreemde talen leren, wat er bekend is over de behoefte aan vreemde talen, welke trends zich voordoen, etc. Denk aan de toepassingsgerichtheid van wat je leerlingen wilt laten leren of aan nieuwe media die in toenemende mate hun intrede in het onderwijs doen. Daarnaast zijn er natuurlijk nog invloeden als gevolg van Europese afspraken. Wat deze exercitie heeft opgeleverd valt te lezen in *Vreemdetalenonderwijs in Nederland: een situatieschets* (Edelenbos & De Jong, 2004). Over de uitkomsten hebben ze vervolgens met een grote, breed samengestelde groep mensen gesproken. Daarbij ging het vooral over de vraag waar knelpunten zaten en hoe die het beste zouden kunnen worden opgelost. Intensieve en veelvuldige gedachtewisselingen met OCW, maar ook met Levende Talen en andere betrokkenen hebben geleid tot wat 'Werkplaats Talen' is gaan heten. Het NaB-MVT is verhoudingsgewijs een klein bureau. Het doet daarom regelmatig een beroep op anderen en doet dat ook graag. Ze hebben mij als CPS'er gevraagd als projectleider voor Werkplaats Talen te fungeren.

Je zegt dat de overheid hecht aan wat het veld vindt. Blijkt dat verder nog ergens uit?

In eerste instantie kregen we ruim 40 projectaanvragen te beoordelen. Uiteindelijk zijn er 21 gehonoreerd. Daar zitten ook vijf aanvragen van Levende Talen bij, namelijk het 'Skype-project', 'Taalportfolio Volwassenenonderwijs', 'Conferentie 20 jaar Engels in het Basisonderwijs (Eibo)', 'Taakgericht talenonderwijs in de onderbouw van het vmbo' en 'Engelstalige musical/groep 8'. Bij het besluit welke aanvragen zouden worden doorgestuurd naar de onafhankelijke beoordelingscommissie had Levende Talen – behalve bij de eigen projecten – de doorslaggevende stem. De aansturing van Werkplaats Talen is in handen van een projectgroep. Daarin zit ook Levende Talen. De projectgroep komt zo'n vier keer per jaar bijeen en behartigt alle lopende zaken. Het ministerie heeft een waarnemer in de projectgroep. Die luistert nadrukkelijk naar wat de vereniging vindt.

Ik begreep dat jullie ook nog een wedstrijd georganiseerd hebben?

Ja, dat klopt. Die heeft gespreksvaardigheid als thema. Wij weten dat er onder de collega's op dit punt veel creativiteit en inventiviteit is. Maar wij weten ook dat er nogal wat collega's zijn die het trainen van gespreks-

vaardigheid een lastige zaak vinden. Je hebt te maken met grote klassen, een druk programma. Hoe geef je in zo'n situatie vorm en inhoud aan gespreksvaardigheid? Hoe krijg je zo veel mogelijk leerlingen tegelijk aan de praat, zonder dat het een chaos wordt en zonder dat je als docent het gevoel hebt de greep op het gebeuren te verliezen? Wat wij nu met de wedstrijd willen bereiken, is dat er voorbeelden boven water komen van hoe je gespreksvaardigheid op een attractieve en doelmatige wijze kunt trainen. De beste voorbeelden willen we bundelen om er zoveel mogelijk andere collega's van te laten profiteren. Dus als er collega's zijn die al dan niet samen met hun leerlingen een in hun ogen aantrekkelijke en efficiënte manier bedacht hebben om leerlingen gespreksvaardig te maken: laat ze contact met ons opnemen. Ze maken kans op aantrekkelijke geldprijzen. De eerste prijs bestaat uit een cheque van € 2.500, de tweede prijs uit € 1.000, er zijn 10 prijzen van € 250 en 10 van € 100. Meer informatie over deze wedstrijd staat op onze website.

Liggen de projecten op schema?

Ik heb de indruk van wel. We hebben de afspraken die we met de projectleiders hebben gemaakt, schriftelijk vastgelegd. Ze zijn er allemaal aan gehouden om eind dit jaar hun producten op te leveren. We streven ernaar dat de projecten eind oktober zover zijn gevorderd dat we de resultaten – en die hoeven dan nog niet hun definitieve vorm te hebben gekregen – tijdens de Landelijke Studiedag van Levende Talen kunnen presenteren. Die wordt op vrijdag 3 november 2006 gehouden. Dan worden ook de prijswinnaars van de wedstrijd gespreksvaardigheid in de vreemdetalenles bekend gemaakt. Hopelijk kunnen we op 3 november met zijn allen constateren dat Werkplaats Talen voorbeelden van aantrekkelijk en efficiënt onderwijs heeft opgeleverd, voorbeelden die het talenonderwijs in Nederland een nieuwe impuls geven. Want daar is het uiteindelijk toch allemaal om te doen? ■

LITERATUUR

Edelenbos, P. & J.H.A.L. de Jong (2004). *Vreemdetalenonderwijs in Nederland: een situatieschets*. Enschede: Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen.

Westhoff, G.J. (2004). *Thema's voor discussie en actie*. Enschede: Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen.

Succeservaringen bij Frans

SUPER !

Drie studenten van de lerarenopleiding Frans laten zien hoe zij uitwerking geven aan de principes van motiverend en activerend taalonderwijs. Aan de hand van het onderwijsconcept TABASCO, de literatuur van Zoltan Dörnyei en onder begeleiding van vakdidacticus Chantal Weststrate, ontwierpen ze lessenseries waarin de leerling centraal staat en deze taakgericht met Frans aan het werk kon gaan.

Paula Berckenkamp, Sara Jabri, Susanne Numann en Chantal Weststrate

Paula Berckenkamp, Sara Jabri en Susanne Numann, studenten van de eerstegraadslerarenopleiding Frans (Hogeschool van Amsterdam), hebben in de loop van hun opleiding op allerlei manieren kennis gemaakt met principes van motiverend en activerend taalonderwijs en op basis daarvan hebben zij lessen ontworpen voor hun eigen klassen.

Om hun motiverende onderwijs vorm te geven hebben zij zich deels laten inspireren door het Europese project TABASCO (zie kader 1), dat onderwijs gebaseerd op taken voor leerlingen propageert. Om motiverende lessen te maken hebben zij de publicaties van Zoltan Dörnyei gebruikt (zie kader 2). Daarnaast hebben zij geprobeerd om de lesdoelen te koppelen aan een aantal descriptoren uit het Europees Referentiekader.

Zij presenteren hier drie verschillende projecten, die zijn uitgevoerd in vierde en vijfde klassen havo en vwo van het Pascal College Zaandam en Werkplaats Bilthoven.

Project 1 Kijk- en luistervaardigheid

Waarschijnlijk liggen ook bij u op school video's of dvd's van *Les indispensables*, *Amélie Poulain*, *Le huitième jour* of *Taxi*, die u af en toe eens laat zien. Maar hoe vaak gebruikt u die, en waarvoor? Liggen ze ook vaak ongebruikt in de kast?

Aangezien ook de Cito-luistertoetsen voor een deel uit kijken én luisteren bestaan, leek het me goed om

vaak met authentiek materiaal te werken en daarom heb ik één van die films, *Chacun cherche son chat* van Cédric Klapisch genomen. Deze leek mij qua onderwerp en taalgebruik geschikt voor 4-vwo. Graag wilde ik de leerlingen met een hele Franse film laten werken, met als afsluiting een kijk-/luistervaardigheidstoets. Deze film sluit goed aan op het niveau van de leerlingen en is in het Frans ondertiteld, kortom een film zoals TV5 die regelmatig uitzendt.

Omdat ik dit zelf een interessante film vind, kan ik de leerlingen goed motiveren, want affiniteit met een onderwerp draagt altijd bij aan het te bereiken onderwijsdoel; in dit geval *de leerlingen zin geven om naar een Franse film te kijken en ze het gevoel geven dat zij het echt kunnen verstaan*.

Enkele luisterdoelen die als descriptoren te vinden zijn in het Europees Referentiekader, zoals *gesprekken tussen moedertaalsprekers verstaan en het verloop van gebeurtenissen in een film volgen*, komen in dit kijk- en luisterproject ook aan bod.

De film zou in relatief korte tijd, namelijk drie lessen, bekeken moeten worden aan de hand van gerichte kijkopdrachten. Bij het bekijken van de film heb ik enkele cruciale fragmenten uitgeschreven en dat leverde een goede basis op om vragen te bedenken. De introductie was zeer beknopt en de hoofdrolspelers werden slechts summier geïntroduceerd, zodat ze in de loop van de film vanzelf reliëf zouden krijgen.

Tijdens de eerste les 'loodste' een eenvoudig in te vullen vragenlijst die de verhaallijn duidelijk moest maken, de leerlingen door het eerste fragment. Ik coachte de leerlingen bij hun manier van kijken/luisteren en gaf